

ГОДИНА 9
БРОЙ 25

ПРОБЛЕМИ НА СИГУРНОСТТА И РЕФОРМА В СЕКТОРА ЗА СИГУРНОСТ

В това издание на списанието са публикувани доклади от проведената на 25 юни 2013 г. конференция под патронажа на министъра на отбраната
„Свързаност на силите – национални предизвикателства“.

ЮЛИ 2013 г.

СОФИЯ

ISSN 1314-5754

СЪДЪРЖАНИЕ

ОСНОВНИ ТЕЗИ ЗА
ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА
КОНЦЕПЦИЯТА ЗА
РАЗВИТИЕ НА
СПОСОБНОСТИТЕ НА
НАТО ДО 2020 ГОДИНА.
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И
ПРИОРИТЕТИ НА
БЪЛГАРСКАТА
ОТБРАНИТЕЛНА
ПОЛИТИКА
Ангел НАЙДЕНОВ 2

ИЗКАЗВАНЕ НА
ПОСЛАНИКЪТ НА САЩ В
БЪЛГАРИЯ
Н. Пр. Марси РИЙС 8

ПОЛИТИКАТА НА
ЕДИНСТВО В
СТРАТЕГИИТЕ И
ПЛАНОВЕТЕ.
ЙЕРАРХИЧНОСТ И
МРЕЖОВОСТ
Тодор ТАНЕВ 11

НАЦИОНАЛНА
ОТБРАНИТЕЛНА
ПОЛИТИКА И
ИНИЦИАТИВАТА
СВЪРЗАНОСТ НА
СИЛИТЕ: РЕТРОСПЕКЦИЯ
2012 И ПЕРСПЕКТИВИ
СЛЕД 2014
Венелин ГЕОРГИЕВ 17

ОСНОВНИ ТЕЗИ ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА РАЗВИТИЕ НА СПОСОБНОСТИТЕ НА НАТО ДО 2020 ГОДИНА. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ПРИОРИТЕТИ НА БЪЛГАРСКАТА ОТБРАНИТЕЛНА ПОЛИТИКА

Ангел Найденов

министър на отбраната на република България

Ваше Превъзходителство посланик Марси Рийс,

Уважаеми генерал-лейтенант Василев,

Уважаеми комодор Ангелов,

Уважаеми генерали, адмирали, офицери,

Уважаеми дами и господа,

Изпитвам вълнение, заставайки на катедрата в аулата, защото именно тук, сред хората, участници в дискусиата, виждам свои преподаватели, а доскоро седях някъде отзад на редовете. Пристъпвам към тази лекция и разбира се към участието в дискусиата с много висока степен на отговорност и искам да кажа, че нямах никакви колебания да приема поканата за участие на председателя на сдружение „Джордж Маршал - България“ о. р. полковник Илия Налбантов. Благодаря на ръководството и на членовете на сдружението за възможността да открия днешната конференция по тема, достатъчно респектираща и много амбициозна като цели.

Със сигурност инициативата „Свързаност на силите“, чиито национални предизвикателства ще дискутираме, има много голям потенциал. Твърди се, че тази инициатива може да се развие до мащабите на една друга инициатива, която добре познаваме и която стана платформа на нашето присъединяване към НАТО - инициативата

„Партньорство за мир“, която продължава и до днес.

На инициативата „Свързаност на силите“ следва да гледаме не само като на катализатор за ефективността на подготовката, военните учения, засилването на оперативната съвместимост, особено след редуцирането на нашето участие в Афганистан, но също така и като на обещаващ механизъм за укрепване на солидарността между съюзниците. Всъщност тема, която много силно присъстваше и в изказването на Н. Пр. посланик Марси Рийс. Тази тема засилва своята актуалност, най-малко поради две причини извън традиционния смисъл на понятието „солидарност“. Разбира се на първо място това са финансовите ограничения, редуцирането на средствата за отбрана - процес, който засяга всяка една страна-членка на Алианса, в това число и най-голямата в лицето на САЩ. И втората причина е споделянето на усилията и на отговорностите - тема, която присъстваше много силно и на приключилата в Брюксел среща на министрите на отбраната. Инициативата на НАТО за свързаност на силите е изключително интересна не само за тясно професионалната аудитория, но и за широки обществени кръгове. Уверен съм, че тя ще се превърне в поредица от форуми.

Нека да се опитам да провокирам вашия интерес с няколко виждания за развитието на националната отбранителна политика през следващите години, без да правя опит с това да изчерпя всички акценти, приоритети или съответно коментари, които могат да бъдат добавени в тази посока. Страната ни е сериозно засегната и все още остава в плен на последствията от финансовата, икономическата и социалната криза.

Бедността и мизерията се превърнаха в основен начин на живот на близо 50 процента от българските граждани. Безработицата, а и темповете на нарастване на безработицата ни нареждат сред първите 5 държави в рамките на Европейския съюз. И това са реалности, които не могат да бъдат пренебрегнати. Събитията от последните дни, провокирали абсолютно справедливите протести на българските граждани, за пореден път показват колко крехък е политическият и социалният мир в страната. И всичко това, уважаеми дами и господа, се случва на деветата година от членството ни в НАТО и съответно седем години от приемането ни в Европейския съюз.

Погледнем ли и около България, не е трудно да установим, че страната ни се намира в недотам безопасната и сигурната част на Европа, географски недалеч от конфликтни региони. От друга страна разположението на страната ни създава условия за международен трафик, за трасета, включително на енергоносители. На границата сме между християнска Европа и ислямския свят. Пред тази висококомпетентна аудитория не бих се впускал в анализ на рисковете и на заплахите. Бих искал да отбележа няколко въпроса.

Икономическите, политическите и властовите отношения в обкръжаващия ни свят постоянно се променят. Стари заплахи изчезват. На тяхно място се появяват нови. Климатът се променя. Природните ресурси стават все по-оскъдни. Главоломно нараства енергийната зависимост. Населението на света продължава да расте. Населението на

Европа застарява. Технологичното развитие продължава да създава нови възможности. Технологиите струват скъпо, а тяхното развитие създава нови условия и рискове. Чувството за несигурност в бъдещето нараства и то за големи групи от населението на света. Социалните, финансовите и икономическите кризи, случващи се на други места по света, въздействат и върху нашето общество, а понякога директно и непосредствено застрашават нашата сигурност и благополучието на българските граждани.

Сигурността и отбраната са неделими категории. По този начин следва да разглеждаме и вътрешната и международната сигурност от една страна, и от друга - националната и колективната отбрана. Процесът на глобализация и връзката между нашата вътрешна и външна сигурност недвусмислено доказва, че много проблеми в нашето общество се влияят от международните фактори.

Основен въпрос продължава да бъде дали националната сигурност може и трябва да бъде постигана чрез инвестиции за сигурност само в страната или чрез ангажиране и занаят с противодействие и неутрализиране на заплахите за нашата сигурност извън пределите на България.

Тясната връзка между вътрешната и външната ни сигурност показва, че една комбинация от подходи е приемливото и ефективното решение. Намирането на правилния баланс при инвестирането във вътрешната и колективната сигурност и отбрана е по-ефективно и по-евтино, отколкото инвестирането само в националната сигурност.

Възникват и въпросите каква роля в условията на непредсказуемост в развитието на заплахите и рисковете в света да бъде отредена на въоръжените ни сили. Какви въоръжени сили ще бъдат необходими през следващите години, за какви сценарии, при каква вероятност да бъдат подготвени, какви са нашите възможности и съответно към какво се стремим. Какво е състоянието на въоръжените сили и тяхното ресурсно осигуряване днес, след иначе прекрасно написаните стратегически документи, с които разполагаме и в които би следвало да търсим отговорите на тези и на много други въпроси, свързани с отбраната и с военната сигурност. Намираме ли отговорите на въпросите?

Вероятно иначе нелошо написаните документи дават частичен отговор, включително и на ключовия въпрос как да се осигури сигурността и отбраната на страната. Но все пак в идеалния случай - твърди се, че при модерните съвременни отбранителни системи съотношението между трите основни компонента, свързани с ресурсното осигуряване, издръжка на личен състав, подготовка на учения, операции, т. е. текуща издръжка, модернизация, трябва да бъдат в съотношението 40:30:30. Лансирани са различни варианти през годината на това съотношение за България, но болезнената истина е, че през тази година цифрите изглеждат така: заплати т.е. издръжката - 74 %, текуща издръжка - 21 % и модернизация - едва 5 %. Изводът е, че държавата е в дълг на въоръжените сили. При цялото съобразяване с финансовото състояние и с потребностите

на другите бюджетни системи и без желанието да създавам конфликт между отбраната и другите сфери, в които има нужда от средства, е ясно, че поредицата от намаляването на средствата за отбрана, орязването на бюджета за отбраната води до критични състояния.

За щастие, Въръжените сили на Република България, хората, ангажирани професионално и житейски с отбраната и с военната сигурност, в униформа или цивилни служители, са в състояние да изпълняват конституционно възложените им задачи и да гарантират сигурността, териториалната цялост и независимостта на страната.

При огромно натоварване, включително с рискове за хората, които са ангажирани в Българската армия, в структурите на подчинение на министъра на отбраната и в отбранителната система.

Отбраната днес не се радва на широка политическа и социална подкрепа. Българските военнослужещи, излагащи се на опасност в интерес на обществото, е естествено да разчитат на достатъчно модерни, ефективни и сигурни военни платформи, качествена екипировка, добро оборудване и инфраструктура, с която да са напълно подготвени за справяне с поставените задачи. Променящият се и непредсказуем свят, в който живеем, днес не ни дава лукса да правим безкрайни компромиси със способностите на нашите въръжени сили.

Осигуряването на сигурността и защитата са част от конституционните и законните изисквания, очаквани от гражданите на страната. Затова аз смятам, че е налице и сериозна необходимост от провеждането на един нов Стратегически преглед на системата за сигурност и за отбрана. Подчертавам - на системата за сигурност и за отбрана. Основната цел на такъв преглед е да се предостави достоверна и обективна картина на системата като цяло, както и да отговори на очакванията този преглед да помогне за определяне и на насоките за развитие на въръжените сили и в дългосрочен период. План, който да съответства на одобрените цели в пакета от цели за способности на силите в периода 2014 г. - 2028 г. Необходима е достатъчно добре разчетена, обмислена, с ясно посочени срокове и източници на финансиране, инвестиционна програма за модернизирание на българските въръжени сили.

Изборът на начините за определяне на отбранителната политика и определянето на нивото на разходите за отбрана са и право и отговорност на политическото ръководство на страната, но онова, което се очаква от Стратегическия преглед на отбраната и сигурността е да очертае насоките и да предложи варианти за избор.

Решения относно бъдещето на въръжените сили трябва да се вземат изрично на основата на анализ на рисковете и заплахите за сигурността в бъдеще. Това е христоматийна истина. Несигурността за бъдещето винаги е съществувала. Налице са разбираня и оценки, които ясно показват, че неопределеността в развитието на международната сигурност в следващите двадесет години е по-голяма, отколкото в края на Студената война. Светът очевидно ще бъде много по-различен през 2030 г. Колко различен и какви ще са последствията от тези промени е въпрос за „един милион“.

Какво означава всичко това за нас? На първо място България, заедно с нашите съюзници и партньори, трябва да се противопостави на влошаването на перспективите пред сигурността. Това следва да се осъществява като се поддържат достатъчно надеждни, осигурени, гъвкави военни способности, допълващи се или допълващи способности в колективната система.

На следващо място е необходим по-интегриран подход във взаимодействието на въоръжените сили и гражданските структури. Армията у нас е призвана да предоставя помощ на населението и гражданските организации по време на природни бедствия, аварии, инциденти, произшествия. В този контекст ние наблюдаваме разширяване на спектъра от дейности, за които въоръжените сили трябва да се готвят и за които трябва да притежават необходимите способности, подготовка и ресурсно осигуряване.

Около и след срещата на държавните и правителствените ръководители в Чикаго през миналата година и на срещата на министрите на отбраната в Брюксел тази година все по-често се говори за изграждане и развитие на многонационални колективни способности. Част от този дебат засяга споделянето на отговорността и тежестите в Алианса. И това е една тема, която постоянно стои на вниманието на съюзниците в НАТО.

Напоследък все по-отчетливо звучи и опасението от задълбочаващата се пропаст в технологично отношение и съответно зависимост на Европа от военния потенциал на САЩ. Годишно САЩ изразходват около три пъти повече от това, което европейските страни-членки на НАТО правят заедно. Затова и занапред европейските съюзници в НАТО вероятно ще трябва да разчитаме повече на себе си в областта на сигурността, което допълнително подчертава необходимостта и от по-силен европейски компонент в отбранителната политика, без той да изглежда като противовес на Атлантическия компонент, на приноса на САЩ. Това може да стане, разбира се, чрез обединяване на усилията на европейските съюзници. Страните-членки от Европа, които не могат да отделят повече за отбрана, следва да го правят по-добре и с много по-висок коефициент на полезно действие.

При обединяването и споделянето на усилията в колективната отбрана и съвместните многонационални операции за разрешаване на кризи постоянно възниква въпросът кои задачи могат най-добре да се изпълнят от едни съюзници и кои от други. За предимствата на специализацията и очевидната неизбежност от това в известен смисъл рисково начинание се заговори особено настойчиво в последните години. Предимствата на специализацията са, че отделни страни могат да концентрират своите отбранителни усилия в ясно определен пакет на задачи и способности, което също така ще избегне фрагментирането и дублирането на усилията в многонационален контекст. Това обаче изисква доверието и желанието на страните да споделят традиционни и то суверенни права за вземане на решения за използване и осигуряване на взаимен достъп до способности. В момента не се вижда особен ентузиазъм за специализация сред

съюзниците и всъщност това, като посока на усилията, принципно се приписва на по-малките държави.

Въоръжените сили изпълняват и национални задачи, които би било трудно да се делегират на въоръжени сили на други страни и това също е тема за сериозен размисъл. Специализацията, която по същество се свежда до развитие на едни способности за сметка на други, е била отхвърлена в рамките на разсъжденията в България в предишни периоди от време, като възможност за по-нататъшно развитие на въоръжените ни сили. Опасенията все още са, че дори и в съюзен формат към специализацията следва да се подхожда предпазливо с оглед на риска за държавите с по-малки като численост въоръжени сили и със силно ограничени ресурси.

В заключение ще кажа, че на такива и на много други въпроси трябва да отговорят серии от дискусии, експертизи, военни и съответно политически решения. Нямам амбицията да изчерпам всички теми или въпроси, които носят обсъжданията в различните формати в страните-членки на НАТО или съответно разсъжденията в различните неправителствени организации. Но моите очаквания са, че именно в една академична среда, поставяйки въпроси, които в някои случаи могат да звучат и като предизвикателство, можем да разчитаме на онези предложения и инициативи, които са необходими за по-високото качество и капацитет на българската отбранителна система.

Благодаря ви за вниманието!

ИЗКАЗВАНЕ НА ПОСЛАНИКЪТ НА САЩ В БЪЛГАРИЯ Н. Пр. Марси Рийс

Благодаря за поканата да говоря с Вас днес.

Както някои от Вас знаят, основен принцип на „Маршал Център“ е да осигури пространство за свободен обмен на идеи в държавните агенции и извън тях. Чудесно е да се види, че Алумни асоциацията на „Джордж Маршал“ оправдава основополагащите идеали на центъра.

Зная, че днешният разговор за „Свързаност на силите - национални предизвикателства“ ще бъде широкообхватен, но въпреки това, бих искала бързо да акцентирам на няколко ключови момента по темата.

Вече повече от десет години НАТО участва във военни операции в Афганистан. Докато разходите, изчислени в кръв и богатства са били високи, повечето независими

наблюдатели биха казали, че Афганистан е в много по-добро положение днес, отколкото при талибанското управление през 2001 г. Докато способностите на Афганистанските национални сили за сигурност нарастват и ние сме свидетели на това как те са способни да отблъснат бунтовническите атаки самостоятелно, ролята на НАТО ще продължи прехода от военни операции към военна подкрепа.

Докато се случват тези промени в Афганистан, е важно НАТО да бъде в състояние да изпълнява своите основни задачи и да поддържа силите си във висока степен на готовност. За да се постигне това, лидерите на Алианса очертаха целта на „Силите на НАТО 2020“: модерни и здраво свързани сили, които са подходящо екипирани, обучени, натренирани и ръководени.

Целите, които стоят зад инициативата „Свързаност на силите“ на НАТО са съвсем прости: по-добра оперативна съвместимост, готовност за действие и бойна ефективност. За да бъдат изпълнени ефективно тези цели, НАТО трябва да фокусира усилията и ресурсите си върху три ключови принципа: разширяване на образованието и обучението, нарастване на тренировките и по-добро използване на технологиите.

- Комплексността на обучението и тренировките се фокусира върху отделните лица или малки групи и има за цел да се концентрират усилията върху ключови

изисквания, които хармонизират сегашните усилия и преодоляват всякакви пропуски. НАТО ще се възползва колективно от индивидуалните усилия за обучение на съюзниците и ще идентифицира области на сътрудничество и потенциално взаимодействие. Това също ще предостави подготовка за специфичните способности на НАТО и всяко необходимо всеобхватно колективно обучение, така че съюзниците да могат да обединят усилията си и да бъдат готови за всяка възможност. Фокусът на България в областта на образованието, било то индивидуално обучение или обучение на малки части, е нещо, от което други съюзници могат да вземат пример. Една област, която може да се окаже полезна в това отношение е повече сътрудничество с регионалните партньори.

- Интензивността на тренировките осигурява крайно необходимите средства на силите да упражняват тактики, техники и процедури; насърчава и оценява оперативната съвместимост; валидира обучението; и, когато е необходимо, удостоверява щабовете, частите и съединенията. Тренировките следва да обхващат пълния спектър от интензивност, да насърчава оперативната съвместимост, както и да компенсират за ограничените възможности, за които оперативните сили и съюзниците трябва да работят заедно. НАТО ще изгради силна програма за тренировка и обучение, която ще подкрепи оперативната съвместимост на Алианса в бъдеще. Високо интензивните, широкомащабни тренировки ще предоставят търсените сценарии, необходими на НАТО да запази своето „бойно въздействие“. Вярвам, че България се възползва в пълна степен от възможностите не само за обучение на своите оперативни сили, но също така и от възможността да тренира с други съюзници от НАТО, чрез силното участие на България в ротациите на Съвместния многонационален тренировъчен център в Хохенфелс, Германия.

- По-доброто използване на технологиите предлага ключови средства за улесняване на способността на Алианса и партньорските сили да работят заедно. Това подсилва и повишава свързаността и оперативната съвместимост на техниката и системите и предоставя възможности за натрупване на капитал от съвременни технологии и способности за подпомагане на подготовката, обучението, тренировката, разполагането и поддържането на силите. Свързани и модерни симулатори ще позволят на съюзниците да се обучават заедно, докато са разположени на своите мирновременни места - това намалява ефективно разходите и в същото време осигурява необходимото взаимодействие между различни сили.

Един пример за това е предстоящото компютърно подпомагано учение “Saber Guardian 2014”, с основен тренировъчен център в България и допълнително разпределени локации в Германия и Румъния. Батальонните единици в тези райони ще имат възможността да бъдат част от учението и да натрупат опит без да извършват разходи за пътуване и настаняване.

Разбира се, технологиите струват скъпо, а в тези трудни икономически времена всички ние трябва да бъдем по-добри управници на парите на данъкоплатците.

Концепцията на НАТО „Интелигентна отбрана“ беше иницирана отчасти именно, за да подпомогне рационализацията на ограничените ресурси, фокусирайки се върху ниша от способности, които можем да предложим на Алианса. Програмата на НАТО за наземно наблюдение (ASG) и нейните транспортни самолети С-130 са два примера за „Интелигентна отбрана“ в действие, като и двата проекта са подкрепени от правителството на Р България.

Предизвикателството не само за България и Съединените щати, но и за всички партньори на НАТО, е как да се приложи инициативата „Свързаност на силите“ на национално ниво. Нейното правилно прилагане ще изисква специалните усилия и добрата координация на всички нива на правителството. Както всички ние осъзнаваме, това не може да бъде постигнато само за един ден. Ето защо, аз отправям предизвикателството да позволите днешната конференция да бъде трамплинът, който ще тласне напред инициативата “Свързаност на силите“ тук в България.

Благодаря Ви за поканата да бъда част от откриването на това събитие. Желая Ви всичко най-добро и успешна конференция.

ПОЛИТИКАТА НА ЕДИНСТВО В СТРАТЕГИИТЕ И ПЛАНОВЕТЕ. ЙЕРАРХИЧНОСТ И МРЕЖОВОСТ

Тодор Танев

Софийски университет „Св. Климент Охридски”

НАТО: все още стратегия на йерархията или най-после йерархия на стратегиите?

На срещата на върха, проведена в Чикаго на 20 и 21 май 2012 г. – НАТО очерта стратегически хоризонт само до 2020 – „къде иска да бъде НАТО през 2020 г.” НАТО прие стратегически план за характера и ангажиментите си след 2014 г., както и обща декларация, която потвърждава дългосрочния му ангажимент към Афганистан (това не може да бъде гранд-стратегия) и обяви, че системата му за противоракетна отбрана на територията на европейските страни-членки е влязла в първата си фаза на оперативна готовност. На този етап в системата са ангажирани пет държави – Турция, Румъния, Полша, Италия и Испания. От стратегическо значение за България е, че тя не е включена стратегически в този проект, което би създавало множество предимства на страната и би улеснило политическите решения. България не е включена и в други основни стратегически елементи от дейността на НАТО за разлика от други страни от европейската периферия. Една от причините е стратегическият дефицит както в България, така и в Брюксел. Моделът на стратегиране е остарял, твърде монолитен, концентричен и небалансиран. България е покрита от „щита”, но не е като малки страни като Финландия, нито като даже Румъния. НАТО заявява, че не може да се меси във вътрешните работи на Турция – и няма нужда да се намесва, ако има по-съвременна стратегическа архитектура. Стига Турция да участва въз основа на силна гравитация отвътре вместо далечна гравитация от външен център. Интелигентната отбрана изисква интелигентна, а не просто нова стратегия, но за това в Чикаго не стана дума.

Възможно ли е да се говори за известна неопределеност на решенията в Чикаго? Защо съществува плахо недоверие в идеята за изграждане на система от регионални стратегии вместо монолитна централизирана стратегия на даден международен съюз, при това в момент на глобализация и криза? Отстъпление от някакви ценности ли е да се мисли за НАТО в категориите на множествената система - стратегия в единна стратегическа рамка, или точно обратно – защита на тези ценности от рутината и инерцията на монолитната централизирана стратегия, натрупани като огромен и непотребен арсенал от миналото? Ето успешен пример: борбата срещу нацизма бе изцяло основана съвсем не върху единна съюзническа стратегия, а върху най-рехавата форма на известна синхронизация между стратегии. Даже този модел може да работи при условията на най-страшната война в историята. Може ли да се говори за разумна междинна форма, подходяща за времето цели 2 десетилетия след Студената война –

централна гранд-стратегия, стояща само на входа и изхода и система от взаимозависими локални стратегии като зъбни колела на общ механизъм? Виждане, което в името на ефективността и ефикасността, а не на нещо друго замества явната или скрита йерархичност в единната всеобхватна стратегия с гъвкавостта на множественото мрежово стратегиране? Няма империя и държавна армия, която се е справяла с партизанска война. Стига сме мислили за отбраната като за линейна структура – крайно време е да я видим като вид мрежа, т.е. не даже линейно-структурна същност, а дивизионна структура – поне в стратегическо отношение. Напълно съм наясно с трудностите подобни идеи да бъдат изобщо обсъждани, особено ако са породени в периферията на военната професия и на периферията на съюза. Но ако има основания някои от повдигнатите въпроси да бъде разискван, това означава, че тук се говори по най-загрижен и добросъвестен начин за централните проблеми, а не за периферна реакция.

Идеите, които искам да споделя се основават на модерно виждане за стратегиите и стратегирането. Това виждане все още не е преодоляло напълно инерцията от миналото. Това е виждането за „стратегията като практика” (strategy-as-practice), представящо стратегиите като всичко друго освен план. Не е толкова важно, че въпросното модерно виждане почива върху сериозни теоретични основи (тук са самите Клаузевиц и сър Базил Лидъл Харт). По-важното е, че всички големи примери за стратегически успех илюстрират точно тази и никоя друга концепция за стратегирането.

Накратко, твърденията, описващи модерното виждане за стратегия са следните („Какво е път без цел” срещу „Какво е цел без път”): (1) Стратегията не е план – нито „дългосрочен”, нито с „голяма” крайна цел – вместо това е постоянно придвижване в посока; (2) Стратегията не е еднократен документ, а насочено движение (да не се бърка с целенасочено движение); (3) Стратегията се проявява едновременно на всички равнища – осмислянето срещу осъществяването като управленски функции, като има едни и същи параметри – във всеки момент има система от стратегии в различните сфери и различните етажи („мрежа стратегии”); (4) Има обща стратегическа линия и конкретизации за определен срок („оперативна стратегия”), които бъркаме със стратегия изобщо; (5) Модерното виждане отчита действието на мрежа, а не на отделен автономен субект на стратегията; (6) Не план от миналото, а конструкция на настоящето по общото, далечно и близко бъдеще – смисълът на съществуването;

(7) Базирано на ценности, не на интереси виждане, не произтичащо от параметри.

Една стратегия от национален мащаб на държава-член, като икономическата или стратегията за сигурност, няма как да бъде заместена с общностната стратегия в тези области. Разбира се, не всяка държава-член може да притежава до такава степен изградена и цялостна стратегия, каквато например е отбранителната стратегия на Финландия в НАТО. Затова е по-добре да се мисли за локални стратегии на членове на алианса, споделящи общи ценности, обикновено някои съседни държави (не всички

съседни, членувачи в НАТО например следва да споделят сродни социо-политически ценности и по този начин да бъдат третираны като потенциален субект на локално стратегиране). Стратегията не е разпределение на оскъдни ресурси, а намирането им, осигуряването им в големи размери отвън, а източникът им може да бъде само кръгът от най-близките стратегически партньори.

С една дума – може да се мисли за стратегическа архитектура с централна гранд-стратегическа рамка и локални оперативни стратегии на групи държави, изградени чрез сценарно мислене, вместо монолитен фиксиран стратегически план („апориите на Зенон” мотивират потенциала на такова мислене, разкрепостено от мисълта за „крайна” цел, колкото и голяма да е тя). Мрежите могат повече, следвайки пътя, отколкото единният организъм със зададена крайна цел, макар и голяма (ако изобщо тя може да бъде зададена).

Дефицитът в стратегическото мислене на този етап у нас би могъл да се очертае по следните линии:

1. Не се мисли върху възможността от формиране на реално обвързващи и ефективни мрежови стратегии, покачващи мотивираността за участие, желанието за плащане (willingness-to-pay), когато всичко това се базира на близки ценности (сродна култура).

2. Не предлагаме нищо стратегическо на НАТО в момент, когато съюзът няма визия за много десетилетия напред (не само ние имаме нужда от Центъра, но и той от нас).

3. Не отчитаме разликата между ценностите и начините на живот вместо да ги използваме (европейските ценности не са американски и не могат да станат такива, но също така ценностите в ареала на някогашната Византийска общност доказано не са същите, като в католическия свят не е нужно да се насилват нещата). Пример – демокрацията като обща и локална ценност е по-силен модел, отколкото внесения чужд.

4. Не се съобразяваме с тенденциите към мрежово общество наместващо се все повече в йерархичните национални общества от XIX и XX век – времето на апогея на националните държави.

5. Срещу тероризъм не може да се излезе с план за въоръжена защита. Няма армия, издържала на партизански тип война, ако искате от различните от нас.

6. Не се справяме със себе си – да чуваме новото и да можем да го чуваме от представители на по-малки страни.

Приемането на Република България в НАТО и ЕС доведе до мащабни промени в националната отбранителна политика. Участието в регионални и многостранни инициативи и коалиции бе част от тази промяна. Това определя някои от външнополитическите приоритети на държавата в рамките на колективните системи за

сигурност и отбрана. Проблеми на членството съществуват, преди всичко превъоръжаването, контакта със съседите-партньори по НАТО, както и стратегическото, а не просто тактическо участие на България, която на този етап не може да бъде лесно забелязана около масата, на която се вземат стратегически решения. И по-добре, защото някои от тях са проблематични и това ще става ясно с течение на времето.

Самите ние сме си длъжници в стратегическо отношение. Невъзможна е стратегия без ярко участие на stakeholders в постоянното ѝ формиране и осъществяване, но това уви не е факт. Стратегията за национална сигурност например беше просто съобщена в 2 университета без това да доведе до дискусия и резултатът е виден – документ, който подобно на план претърпя сътресение след първото стълкновение с противника. Да не говорим, че няма съгласие, включително национална политическа култура на съюзното членство за осъществяване на ефективна трансформация и модернизация в условията на прозрачност за максимална устойчивост на взетите решения, обществена подкрепа и неформална подкрепа на политическите сили.

Реализирането на стратегически силна отбранителна политика изисква силна политическа и обществена подкрепа извън изпълнението на националните ангажименти в рамките на НАТО, Общата политика за сигурност и отбрана на ЕС и регионалното сътрудничество в областта на отбраната.

Модерните, екипирани, обучени сили на НАТО, постоянно в готовност да действат заедно и с партньорите във всяка среда изискват покачване на стратегическото участие. Това е възможно само чрез създаване на локални стратегии. Една отделна страна е малка, но цял район може да си позволи това. Тогава ще имаме и действителна свързаност на силите – всичко друго са само технологии за свързаност, тук говорим по същество за ценностно-идентификационните, социално-икономическите и регионалните основи на свързаността, които изискват по-силно стратегическо участие.

Обвързаността с близък (ценностно, а не географски!) стратегически център води до високо равнище на обществено съгласие за развитие и осигуряване на сектора по отбрана и много по-ангажирана местна политическата подкрепа за определящите параметри на дългосрочното развитие и ресурсното осигуряване на националната отбранителна политика. Финландия, която не е член на НАТО, очевидно има собствена стратегия в рамките на НАТО и това си личи. Мисля все пак, че не отделната страна трябва да търси себе си в НАТО, а цели райони, обвързани от ценности, които могат да се съчетаят като местни версии с ценностите на модерната демокрация на XXI век. Ако не правим това, постоянен проблем за нас ще е всяко решение на Министерския съвет или на Народното събрание за допълнително целево финансиране от централния бюджет, а това е неефективно. Стратегиите за сигурност са свързани с общата държавна стратегия, но и със стратегията на развитие на целия район, в нашия случай Черноморско-кавказкия район. Това включва привличане на научни, стопански и граждански организации в обсъжданията по развитието и осигуряването на отбранителната политика на страната.

Става дума за съгласие, а не консенсус (тези категории са извънредно различни.) Стратегирането е на практика разширено използване на цялостния национален потенциал в работата на органите и структурите на НАТО и ЕС при генериране и прилагане на решенията в областта на сигурността и отбраната.

Междуведомственото взаимодействие по реализиране на целите на отбранителната политика и използването на възможностите за сътрудничество в НАТО и ЕС има хоризонт да се развива тъкмо в тази – стратегическата – посока. Засилването на ролята и интензифицирането на работата на Междуведомствения съвет по участието на Република България в НАТО и Европейската система за сигурност изисква да се работи с аналогичните структури в близкото ни обкръжение. Преимуществова задача е търсенето на общата ни ценностна идентификация като особен район преди всичко като начин на живот и начин на мислене, а впоследствие и като геополитика. Как на тази ценностна основа ще се очертаят уникалните компетентности, върху които да предложим развитието на локална стратегическа рамка като част от общата рамка на НАТО.

Всичко това не дублира, а допълва стратегическия преглед на сигурността и отбраната на България и плана за развитие на способностите на Въоръжените сили, включително новата програма за инвестиции и модернизация на основните отбранителни способности, които да осигурят постигане и поддържане на Целите, които Република България приема и изпълнява в рамките на НАТО. Стратегическият подход привлича към делото на сигурността и по-специално отбраната всички министерства и ведомствата и очертава техните отговорности и принос към националната и колективната сигурност и отбрана.

Регионалният мрежови стратегически подход може единствено да установи легитимно нуждите при модернизацията на въоръжените сили. Това е единствената разумна основа за постигането на желания отбранителен и в крайна сметка икономически ефект. Общата стратегия осигурява общо мислене, зелена вълна пред процесите на постигане на бъдещето, огромният мултипликационен ефект, което е безценно, както и ефективност в епоха на оскъдици.

България трябва да настоява за създаване на локална стратегическа мрежа на отбраната в рамките на стратегическата рамка на НАТО, за да осъществи такива цели, като:

- Преразглеждане на перспективите пред инициативата за Многонационални мирни сили в Югоизточна Европа.
- Превръщане на България в регионален център за многонационални военни учения и тренировъчни дейности;
- Засилено участие в мисиите на НАТО и ЕС по финландски образец за постоянно поддържане на високо ниво на бойната подготовка, сътрудничеството с щабове на корпусите за бързо развърщане на НАТО;

- Активно развитие и реализиране на регионалната политика в областта на отбраната и сигурността в Югоизточна Европа и Черноморския регион;
- Акредитация от НАТО, утвърждаване и бързо развитие на способностите на Центъра за управление на кризи и оказване на помощ при бедствия и аварии.

Стратегията идва със съгласието. Съгласието идва с критичното единството в културната матрица. Ако приемем, че всичко предложено в това изказване се одобри, следва работа във външнополитически и вътрешнополитически план. Във външнополитически план следва работа в Брюксел и паралелно с близките по ценности в Европейската периферия в името на съгласието върху стратегическата архитектура.

Във вътрешнополитически план е необходимо създаването на култура. Стратегията е път, а не крайна цел. Въпрос на смелост е да се приеме този стар факт. Моментът днес е радикален и изисква подобно активно отношение. Университетите и неправителствените организации стоят в „стенд-бай“. Тесните специалисти в областта на сигурността не могат сами ефективно да извършат прехода към цялостно държавническо мислене с хоризонт поне 50 години напред, без да участват в кооперация с интелектуалния потенциал извън тясната сфера на сигурността, но затова пък изцяло в широкото поле на елементите, от които се състои българското бъдеще.

Интелигентната отбрана изисква интелигентна стратегия, в противовес на технологията, т.е. на монопола на технологичния първенец в съюза.

Източници:

Клаузевиц, Базил Лидъл Харт, Стратегията като практика, Чикаго 2012,

Насоки за развитие на отбранителната политика на Република България.

НАЦИОНАЛНА ОТБРАНИТЕЛНА ПОЛИТИКА И ИНИЦИАТИВАТА СВЪРЗАНОСТ НА СИЛИТЕ: РЕТРОСПЕКЦИЯ 2012 И ПЕРСПЕКТИВИ СЛЕД 2014

Венелин ГЕОРГИЕВ

Нов български университет

Участието в конференцията беше провокирано от възможността за извършване на анализ на връзката между националната отбранителна политика в нейните различни аспекти и инициативата на НАТО за свързаност на силите, както и за представяне на резултатите от анализа пред аудитория с определен афинитет, интерес, професионален и изследователски опит в областта. Гледната точка на анализа е не толкова на човек, работил дълги години в сферата на отбраната от тактическо до стратегическо ниво, а по-скоро на потребител на продукта на отбраната под формата на външна сигурност. Разбирането, заложено в основата на анализа, включва четири основни компонента:

- Участието на дадена държава, ако се говори в общия случай, и в частност на България в една общност от типа на НАТО или ЕС изисква споделяне на общи ценности, разбирания, намерения и действия, намиращо израз освен във всичко друго и в подкрепата на инициативите на тази общност или на този съюз;
- Подкрепата на инициативите на съюза от страна на конкретната страна-членка следва да обхваща всички аспекти (политически, стратегически, методологически, практически и т.н.) и всички нива (стратегическо, оперативно и тактическо);
- Подкрепата следва да бъде насочена и да води до получаване на достатъчни по обем и конкретни като съдържание резултати, които допринасят за постигане от една страна на целите, в интерес на които е стартирана самата инициатива, а от друга страна за развитие на страната-членка;
- Включването и участие в инициативите на съюза става в условия на прозрачност и отчетност, т.е. всяко действие, всеки разход и всеки резултат трябва да бъдат направени достояние на обществото по един достатъчно ясен и разбираем начин, с което да се върви към укрепване на доверието и повишаване на разбирането за ползността от членството на страната в съюза, участието в конкретната инициатива и възвръщаемостта на влаганите ресурси.

Анализът на връзката и отношението между отбранителната политиката на страната и инициативата на НАТО за свързаност на силите (Connected Force Initiative) по избрания модел изисква в началото да бъде направено кратко описание на същностните характеристики на инициативата.

Инициативата за свързаност на силите се разглежда като допълнение към обявените преди това две инициативи: на НАТО за интелигентна отбрана (добила

популярност като Smart Defence) и на ЕС за обединяване и споделяне (известна като Pooling and Sharing).

Инициативата е насочена към създаване на условия за запазване и развитие на колективните способности на НАТО в условия от една страна на намаляване на разходите за отбрана и на количеството на силите, и от друга страна в условия на запазване на заплахите за сигурността и на нуждата от способности за противодействие срещу тях.

По аналогия с инициативата за интелигентна отбрана, идеите и намеренията, свързани със същността на инициативата за свързаност на силите са изградени на базата на три компонента: образование и бойна подготовка на силите, участие в учения и рационално използване на новите технологии.

Инициативата за свързаност на силите се дефинира с помощта на пет взаимосвързани характерни особености:

- Политическа инициатива, подчертаваща важността на оперативната съвместимост на силите на страните членки на НАТО, а в по-широк план и на страните партньори;
- Инициативата се разглежда във връзка с инициативата за интелигентна отбрана, като нейно допълнение и продължение;
- Постигане на свързаност между всички сили на НАТО и на страните членки (тук е основната разлика между Smart Defence, чиято идея е изграждане на общи способности и Connected Force Initiative, чиято идея е създаване на условия за използване на общите способности по един достатъчно ефективен начин). Според някои автори терминът свързаност на силите представя новото разбиране за термина оперативна съвместимост, като фокусът в случая излиза извън чисто техническите възможности за съвместни действия на силите и поставя в центъра хората, съвместната работа на които е условие за повишаване на ефективността на НАТО. Свързаността на силите изисква и се постига за сметка на общи стратегически разбирания и общ език; съвместно изграждане на архитектурите за командване и управление; споделяне на доктрините за използване на силите; прилагане на общи стандарти и процедури.
- Прилагане на по-ефективни инструменти за изграждане и поддържане на способности на силите, включващи повишаване на връзката между обучението и подготовката на силите, тяхното участие в учения и използване на новите технологии.
- Използване на поуците от практиката като инструмент за развитие и усъвършенстване чрез обновяване на доктрините за използване на силите, водещо след себе си до промени в програмите за обучение и бойна подготовка, адаптиране на сценариите за провеждане на ученията на НАТО и включване в процеса по достатъчно подходящ начин на новите технологични постижения.

При реализиране на замисъла на инициативата и получаване на желаните резултати се залага изключително на правилното разбиране, готовността и активното участие на страните членки и партньори. В този аспект, поради ранния етап от развитието на

инициативата някои автори споделят притеснения за това доколко страните ще успеят да дефинират и приложат подходящи подходи за реализиране на замисъла на инициативата.

В хода на дискусиите по инициативата се търсят отговори на редица въпроси, сред които: доколко добре и подходящо е обоснован замисъла на инициативата, с което да се създадат условия за разбирането ѝ от страна на страните членки и включването им в нейното реализиране; как до бъдат формулирани възможните подходи за сближаване на процесите по образование, бойна подготовка, участие в учения и приложение на технологичните иновации в подготовката на силите за съвместни действия.

Като обобщение на особеностите и състоянието на инициативата може да се използва мнението на автори, които смятат, че на настоящия етап инициативата за свързаност на силите представлява нуждаеща се от по-точно дефиниране и конкретизиране концепция, изискваща системен и задълбочен анализ на съдържанието. В рамките на този анализ се очаква да бъде даден отговор и на въпроса за иновативния характер на инициативата, т.е. дали инициативата за свързаност на силите представлява иновация или преповтаря с нови думи известни от досегашната практика концепции, проблеми и възможни решения.

Изброените характеристики на инициативата за свързаност на силите освен за описание на самата инициативата се използват в анализа и като параметри за измерване на степента на подкрепа и ефективността на действията от страна на България в ретроспективен и перспективен план. Ретроспекцията се базира на информацията от Доклада за състоянието на отбраната и въоръжените сили през 2012 г., а перспективите се основават на Насоките за развитие на отбранителната политика на Република България.

От направения ретроспективен анализ на връзката и отношението между отбранителната политиката на страната и инициативата на НАТО за свързаност на силите могат да бъдат посочени следните по-важни резултати:

- Инициативата за свързаност на силите се възприема като добра възможност за запазване и поддържане на натрупания опит на силите на фона на очертаващото се намаляване на оперативното темпо и участието в мисии и операции.
- През изминалата година се отчита нарастване на готовността на силите и на тяхната способност за взаимодействие за сметка на проведени съвместни учения и тренировки.
- Планирането и организирането на дейностите е позволило да бъде постигнат съществен ръст на проведените международни и съвместни учения спрямо предходните две години (43 международни учения и съвместни подготовки).
- Отчитането на резултатите в сферата на военното образование в доклада е направено по начин, който не позволява на читателя да изгради представа за това какви цели са постигнати, за сметка на какви разходи, какви способности са изградени и какъв ефект за потребителите на продукта на отбраната е постигнат като краен резултат. Формулировките в доклада са направени с универсалност, която позволява да бъдат

използвани независимо от конкретните обстоятелства, т.е. декларативно, общо и безлично.

- От съдържанието на доклада не става ясно какви дейности са изпълнени и какви резултати са постигнати по отношение на внедряването на новите технологични постижения в сферите на военно образование, бойна подготовка и ученията на силите.
- В края на доклада са изброени направленията за съсредоточаване на усилията през настоящата година. Учудващо е, че там инициативата за свързаност на силите не е намерила мястото, което ѝ се полага до инициативите за интелигентна отбрана и за обединяване и споделяне на способностите.

В перспективен план анализът на връзката и отношението между отбранителната политиката на страната и инициативата на НАТО за свързаност на силите показва намерения за:

- Увеличаване на съвместната подготовка и ученията с международно участие чрез ангажиране на съвместните съоръжения за нуждите на подготовката на съюзниците и партньорите.
- Превръщане на България в регионален център за многонационални военни учения и тренировъчни дейности.
- Засилено участие в учения на НАТО и ЕС, многонационални и двустранни учения с цел поддържане на високо ниво на бойната подготовка.
- Разработване и предлагане на иновативни подходи и решения за реализиране на двустранни и многонационални инициативи, програми и проекти (включително в рамките на инициативите на НАТО и ЕС).
- Засилено използване на технологиите за целите на инициативата на НАТО за свързаност на силите.

Обобщаващите изводи от анализа се фокусират върху следното:

- На политическо ниво, отбранителната политика на България в ретроспективен и перспективен план показва готовност и ангажираност за участие в инициативата на НАТО за свързаност на силите и за принос към постигане на целите.
- В чисто практически план конкретните дейности и резултати не са формулирани по начин, който да ги направи лесни за разбиране и възприемане от страна на читателя без опит в системата. Като резултат е възможно да се породят съмнения относно ефективността при трансформиране на политическите намерения в конкретни практически форми и резултати с нужната икономическа ефективност.
- Измерването на резултатите и формулирането на целите, свързани с участието в инициативата, се сблъскват с една стара слабост – използват се предимно качествени оценки, които са прекалено общи за да дават представа за конкретните ползи от участието в инициативата; използването на количествени оценки стига до посочване на броя на извършените дейности и общия размер на изразходваните финансови

средства. В общия случай потребителят на продукта на отбраната се интересува от нещо по-различно, а именно какъв ефект под формата на сигурност е постигнат чрез използване на способностите, изградени за сметка на извършените дейности и изразходваните финансови ресурси. Подобно представяне на резултатите липсва както по отношение на ретроспективния анализ, така също и при анализа на перспективите.

Нормално е да се очаква, че когато човек прави анализ по проблем с мащаба на инициативата на НАТО за свързаност на силите, в него могат да възникнат и по-обща въпроси. Лично за мен такива въпроси са следните два:

- Защо при формулиране на политическите инициативи на НАТО не се прилага подробен и изчерпателен подход (comprehensive approach), а се налага периодично да бъдат обявявани нови инициативи, които да допълват идеите и съдържанието на предходните.

- Достатъчно иновативни ли са обявяваните инициативи, т.е. съдържат ли те онзи елемент на новост, който да се превърне в ядрото и в мотора за генериране на ползи за онези, към които са насочени тези инициативи.

Нормално е също така когато се задават въпроси да се търсят и предлагат отговори за тях. Един от възможните отговори може да бъде формулиран по следния начин:

Инициативите на НАТО за интелигентна отбрана и за свързаност на силите са иновативни, но при тях новото не бива да се търси в самото съдържание: специализация, приоритизация и коопериране при интелигентната отбраната; образование и подготовка, учения и нови технологии при свързаност на силите. Новото трябва да се търси в начина на мислене на хората по отношение на компонентите от съдържанието на инициативите и на начините за тяхното реализиране. Промяната в мисленето и модела за работа са сред причините за трудностите при разбирането на иновативния характер на инициативите и за необходимостта от стартиране на нови инициативи, които да допълват и изясняват предназначението на предходните.

В заключение смятам, че желаното повишаване на ефективността на политиката за сигурност на страните членки и на НАТО като цяло би могло да се постигне не толкова за сметка на откриване на нови концепции, подходи, инициативи и практики, а по скоро за сметка на прилагане на нов поглед, ново виждане и ново разбиране за известни към момента управленски подходи и практики, т.е. иновация е нужна, но не някъде другаде, а в начина по който хората мислят, общуват и работят.

СП. ПРОБЛЕМИ НА СИГУРНОСТТА И РЕФОРМА В СЕКТОРА ЗА СИГУРНОСТ

Редактор: Илия Налбантов

Адрес за кореспонденция:
Ул. „Оборище” № 37; ап. 6
София 1504
ISSN 1314-5754
http://www.gcmarshall.bg/index_bg.html